

Nieuws.brief

Winter editie

2007 – 2008

Artikels:

***Vissen van de Dijle
&
Exoten in Haacht***

v.u. Bernard Lemaitre
Kleine Appelstraat 9
3150 Haacht

natuurpunt
Haacht

Natuurpunt onder de loep:

De Nieuwsbrief is het ledenblad van Natuurpunt Haacht en verschijnt vier maal per jaar.

Natuurpunt is ontstaan uit de fusie van Natuurreservaten en de Wielewaal. Deze vereniging telt bijna 60.000 gezinnen als lid en beheert meer dan 10.000 Ha natuurgebied in Vlaanderen, waarvan meer dan 50 Ha in Haacht. Natuurpunt schenkt ook aandacht aan de 'kleine natuur' in de buurt: een bomenrij, houtkant, beek of wegberm.

Natuur voor iedereen is dus niet zomaar een slogan. Het is een totaalvisie waarmee onze vereniging in Vlaanderen werkt aan natuurbehoud. Onze vereniging dringt er bij de overheid voortdurend op aan, om via nieuwe wetten, extra geld en meer inzet beter zorg te dragen voor de natuur die er in Vlaanderen nog rest. Het Natuurdecreet en Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen leggen een stevige basis voor een efficiënt natuurbeleid. Samen met de Vlaamse overheid wil Natuurpunt werk maken van de verdere invulling en uitvoering van deze initiatieven.

Lid worden van Natuurpunt vzw kan door overschrijving van 20,00 euro op rek. 230-0044233-21

Natuurpunt Haacht is bereikbaar bij:

Bernard Lemaitre

Kleine Appelstraat 9
3150 Haacht
016/60.61.62
natuurpunt.haacht@skynet.be

Bestuur

Bernard Lemaitre, Voorzitter
bernard.lemaitre@skynet.be
016/60.61.62

Catherine Beddeleem, Secretaris
catherine.beddeleem@pandora.be
015/51.39.91

Luc Bijmens, Penningmeester
016/60.29.67

Voorwoord

Alweer een rijkgevulde nieuwsbrief in een nieuw kleedje ligt hier voor u klaar. Iets dikker dan normaal maar zeker welkom om lang achterover gestrekt bij de open haard tijdens een gure winteravond ter hand te nemen.

En de nieuwe look is ook waarneembaar op onze eigenste kakelverse website www.natuurpunthaacht.be. Natuurpunt Haacht gaat met z'n tijd mee! Zie ook de aankondiging verder in dit blad. Op deze manier willen we veel directer communiceren met onze eigen leden en kunnen we veel informatie over ons beleid, beheer en studie ter beschikking stellen voor de geïnteresseerden.

Ten slotte wens ik alle bezoekers van onze vegetarische eetdag van 11 november 2007 van harte bedanken voor hun steun. Het was een waar succes. Noteer alvast zondag 9 november 2008 in uw agenda. Hilde, onze vegetarische kokkin is nu al aan het experimenteren ...

Vergeet natuurlijk ook niet je lidmaatschap te vernieuwen. Een domiciliëring kan misschien helpen. Ben je echter principieel tegen domiciliëring, dan hebben we daar respect voor en doe je de overschrijving van je lidgeld via een gewone overschrijving. Meer info vind je steeds op www.natuurpunt.be en op het overschrijvingsformulier dat bij het recente natuurblad van 2007 zit. Alvast bedankt voor je waardevolle steun!

Achteraan in de Nieuwsbrief vindt u de volledige activiteitenkalender voor 2008.

En tot slot nog iets praktisch: indien u voortaan deze nieuwsbrief via e-mail wenst te ontvangen in plaats van (!) deze papieren versie, dan kan u dit laten weten via een mailtje aan natuurpunt.haacht@skynet.be onder vermelding van "inschrijving e-nieuwsbrief".

Bernard Lemaitre,
voorzitter

www.natuurpunthaacht.be

STUDIE

WAT IS ER MIS MET EXOTEN?

Inheemse soorten, uitheemse soorten, en het begrip "invasief karakter"

In onze natuur duiken steeds meer uitheemse soorten of exoten op. Dat zijn planten en dieren die hier normaal niet thuishoren maar door allerlei oorzaken wel bij ons terechtkomen: als planten en dieren voor huis, tuin en vijver, voor kweek en teelt, als biologisch bestrijdingsmiddel,... Sommige worden gedumpt, andere ontsnappen, nog andere worden aangevoerd door het steeds drukker internationale transport...

Niet alle exoten vormen een probleem. Voor de meeste is het bij ons te koud of te warm, is er onvoldoende geschikt voedsel, enz. Van de uitheemse soorten die hier wel goed aarden, vestigen sommige zich in onze natuur zonder voor problemen te zorgen.

Een aantal exoten kent echter een enorme uitbreiding door afwezigheid van natuurlijke vijanden of parasieten: ze worden invasief. Meestal betreft het soorten die niet al te kieskeurig zijn wat voedsel of omgeving betreft. In een vorige nieuwsbrief werd in deze context reeds het fenomeen van de invasie van de Eikeprocessierups vermeld, en hoe deze soort zijn parasieten allicht nog zullen volgen in deze arealsuitbreiding.

Men is zich pas de laatste jaren echt bewust geworden van de problematiek van invasieve exoten en er bestaan dus nog veel vragen over: hoe komen deze exoten in België terecht, waar komen ze vandaan, vormen deze soorten echt een probleem, zijn ze enkel schadelijk voor onze biodiversiteit of hebben ze ook andere gevolgen, kunnen wij er iets aan doen of is het enkel een zaak voor ministers en andere beleidsvoerders, is het nog niet te laat?

Exoten kunnen dus gewild of ongewild, bij ons terechtkomen en problemen veroorzaken. Het voordeel dat ze aanvankelijk vaak bieden, en waarvoor ze in de meeste gevallen naar hier zijn gehaald, wordt soms meteen, maar vaak slechts na vele jaren, overschaduwd door de problemen die ze veroorzaken.

Enkele begrippen:

INHEEMSE SOORT: soort die van nature thuishoort in een bepaald gebied. Tegenhanger van uitheemse soort.

UITHEEMSE SOORT: soort die in een bepaald gebied normaal niet in de natuur voorkomt, maar er toch opduikt meestal door menselijk toedoen. Synoniem: exoot. Tegenhanger van inheemse soort.

INVASIEVE EXOOT: exoot die door een gebrek aan natuurlijke vijanden een grote expansie kent en daardoor de inheemse biodiversiteit, de economie en/of de volksgezondheid bedreigt.

De meeste exoten die hier goed aarden komen vanuit een gebied met een vergelijkbare breedteligging of zelfde klimaat in Centraal- of Oost-Europa, Azië en Noord-Amerika. Dat betekent echter niet dat soorten afkomstig uit meer noordelijke of zuidelijke gebieden helemaal ongevaarlijk zijn.

Een aantal uitheemse soorten maken deel uit van de lijst van de gevaarlijkste invasieve exoten in Europa. Een aantal onder hen, zoals de Driehoeksmossel en de Stierkikker, is zelfs opgenomen in de top-100 van de gevaarlijkste invasieve exoten ter wereld.

De Roodwangschildpad uit Noord-Amerika is één van de eerste en meest bekende exoten. Ze dienden veelvuldig als kermisprijs en werden dan meegegeven in een plastic paradijsje, voorzien van vrolijke palmboompjes. In de natuur worden de volwassen (tot 30 cm doorsnede) exemplaren zonnebadend waargenomen op een uit het water stekend stuk hout of steen, maar ze gedragen zich anders ook wel bijzonder agressief en vraatzuchtig.

Ook het Veelkleurig Aziatisch Lieveheersbeestje, een tijdlang als biologisch bestrijdingsmiddel ingezet in serres, is een bekende exoot dat nu in de natuur ons inheems Lieveheersbeestje verdringt.

Nog een ander voorbeeld is de Reuzenbereklaauw uit de Kaukasus. Ingevoerd in de jaren '30 en ondertussen wijdverbreid in Vlaanderen en Wallonië. De sappen zijn bijzonder agressief en veroorzaken brandwonden, vooral bij zonlicht.

Minder bekende zijn de Californische Rivierkreeft, de Chinese Wolhandkrab, de Paardenkastanjemineermot uit Azië, de Blauwbandgrondel (zie ook artikel over waterkwaliteit Dijle), Grote Waternavel, verschillende soorten Grondeekhoorns...

Invasieve exoten kunnen een probleem vormen op verscheidene vlakken:

1 ecologisch: door inheemse soorten te verorberen, ziek te maken of weg te concurreren, ecosystemen uit balans en dus in gevaar te brengen...

2 economisch: door oogsten aan te tasten, waterwegen onbevaarbaar te maken, hoge herstel- of reinigingskosten te vereisen...

3 medisch: door parasieten of ziektekiemen mee te brengen, schadelijke stoffen af te scheiden, onze gezondheid en welzijn in gevaar te brengen...

Na het vernietigen van natuur zijn deze indringers wereldwijd de tweede belangrijkste oorzaak van het verdwijnen van biodiversiteit, en ook in België wordt de problematiek steeds groter. Daarnaast veroorzaken ze hoge kosten voor de maatschappij. Invasieve exoten vormen dus een bedreiging en ook hier geldt beter voorkomen dan genezen.

Het goede nieuws is dat, naast de beleidsvoerders, ook ieder van ons zijn steentje kan bijdragen om de invoer en verspreiding van exoten af te remmen. Dat kan bv. door:

- de voorkeur te geven aan inheemse planten en dieren in de tuin en tuinvijver, of, nog beter, de natuur de tijd te geven om deze te koloniseren
- de aankoop van een huisdier goed te overwegen, en het naar een dierenasiel te brengen als men het niet meer kan houden
- de inhoud van een aquarium / terrarium evenals tuinafval niet in de natuur te dumpen, maar er bijvoorbeeld mee naar een asiel te stappen.
- geen planten of dieren mee te brengen vanuit het buitenland

Ook onrechtstreeks zijn er heel wat mogelijkheden. Kies bv. voor streekproducten zodat het internationale transport wat wordt getemperd. En door het informeren van vrienden en collega's over de mogelijke gevaren van exoten gaat de bewustwording in stijgende lijn.

Grote Waternavel

Parelvederkruid

Waterteunisbloem

Exoten in de Haachtse Leibeekvallei

Ook in het erkenningsdossier van het natuurreservaat Haachtse Leibeekvallei gaat er aandacht naar de exotenproblematiek. Zo is er bijvoorbeeld de opheffing van een bepaalde verbodsbepaling uit het decreet op het natuurbehoud. Enerzijds is dit om te voldoen aan de wettelijke bepalingen inzake de bestrijding van de Muskusrat. Muskusrat wordt bestreden in het kader van de verplichte bestrijding en door erkende diensten. Vooral de Antitankgracht moet geregeld worden gecontroleerd op de aanwezigheid van Muskusratten. Indien nodig moet er worden ingegrepen met fuiken. Anderzijds laat ons dit ook toe eventueel een verantwoorde vorm van beheerjacht te openen op invasieve diersoorten van uitheemse origine.

In de gesloten bossen (hoofdzakelijk in de deelgebieden Schoonbroek en Schoriscgat) wordt gestreefd naar de ontwikkeling en het behoud van half-natuurlijke bosccosystemen met alle ontwikkelingsstadia en met een abiotisch (geheel van niet-levende factoren) milieu dat minimaal beïnvloed wordt. Binnen deze bosccosystemen wordt het zelfregulerend proces gestimuleerd waardoor ze een hoge variatie in soortensamenstelling, structuur, leeftijd of

andere kenmerken zullen hebben. Buiten een eventuele verwijdering van exoten wordt in deze bossen zo min mogelijk actief ingegrepen.

In de Leibeekvallei komen aanplanten voor van Grove Den (niet streekeigen), Fijnspar en Lork (beiden exoten). Vaak zijn deze aanplanten beperkt in vergezellende, inheemse soorten. In het beste geval kan men Zomereik, Beuk, Berk en Hazelaar in de onderetage aantreffen. Deze aanplanten zijn gelukkig niet invasief, en hebben in het erkenningsdossier dan ook niet meteen de hoogste prioriteit. De fijnsparren kunnen enerzijds worden gekapt om botanische redenen óf in stand gehouden worden als potentieel broedvogelbiotop voor een aantal soorten.

Er wordt gekozen om de Canadapopulieren grotendeels te verwijderen. Hierbij worden de percelen omgevormd tot grasland, meer natuurlijk bos of een combinatie van beiden. Het kruinhout van de gekapte populieren wordt hierbij zoveel mogelijk verwijderd. Op een aantal locaties zijn de Canadapopulieren zodanig afgestorven dat ze geen economische waarde meer hebben of zorgt een mogelijke kapping voor te veel schade (bijv. moeilijke toegankelijkheid, kwetsbare bodemgesteldheid). In deze gevallen wordt gekozen om de populieren spontaan te laten afsterven, al dan niet bevorderd door het ringen van de stam.

Door de versnipperde eigendomsstructuur en de aanwezigheid van grote oppervlaktes populierenaanplanten, zal het omvormingsbeheer nog lange tijd een belangrijke plaats innemen in het beheer van de Haachtse Leibeekvallei.

Naast Canadapopulieren worden de overige exoten zoals Amerikaanse Vogelkers en Amerikaanse Eik, die verspreid in het gebied voorkomen, verwijderd. Vooral in de iets drogere eikenbossen is de systematische verwijdering van deze soorten een noodzaak aangezien ze vaak de inheemse soorten verdringen. Jonge exemplaren worden manueel uitgetrokken. Grotere exemplaren worden bij voorkeur mechanisch verwijderd.

Indien in de toekomst blijkt dat nog andere invasieve soorten in het gebied voorkomen en een bedreiging vormen voor de aanwezige natuurwaarden, worden deze verwijderd. Hierbij wordt vooral gedacht aan de kolonisatie van uithemse waterplanten in de Antitankgracht, mogelijke probleemsoorten zijn Parelvederkruid en Kaapse waterlelie. In de buurt van de Antitankgracht bevindt zich een vijver met deze exoten.

Meer weten over exoten en biodiversiteit:

www.natuurwetenschappen.be/biodiv

www.biodiversity.be/invasions

www.bombylus.be

Johan

BROEDVOGELINVENTARISATIE HOOIBERG EN ATG 2008

De afgelopen drie jaren werd de broedvogelinventarisatie-trilogie Haachts Broek (2005), Schorisgat (2006) en Schoonbroek (2007) afgewerkt. Hiermee is de volledige Leibeekvallei, zijnde de drie zones waar Natuurpunt Haacht zijn aankoopbeleid op fixeert, volledig doorgelicht voor wat betreft broedvogels.

De resultaten van de recentste inventarisatie zijn verwerkt. Met 56 verschillende soorten broedvogels was het broedjaar 2007 rijker dan de inventarisaties van het Haachts Broek (1990 tem 2005) en deze van het Schorisgat van 2006. Toen werden er respectievelijk 47 soorten en 48 soorten vastgesteld als broedvogel. Daarmee is 2007 het meest diverse broedjaar sinds de aanvang van het project in 1990! Er komen enkele Rode Lijst soorten voor als broedvogel: Zomertortel, Wielewaal, Gekraagde Roodstaart, Nachtegaal, Matkop, Boerenzwaluw, Huismus en Koekoek. De Ijsvogel, Kerkuil, Roodborsttapuit en de Sprinkhaanzanger, dewelke eveneens tot broeden komen in het Schoonbroek, behoren tot de 11 soorten die in 2004 van de Rode Lijst voor broedvogels werden geschrapt.

Dit project zal vanaf dit jaar een belangrijke uitbreiding kennen. Er werd immers beslist om maar weer eens wat andere gebieden door te lichten. In 2008 wordt de Hooiberg én de Anti-Tank Gracht (ATG) geïnventariseerd.

Voor deze toekomstige inventarisaties zal opnieuw dezelfde inventarisatiemethode worden toegepast. Het betreft de kwantitatieve inventarisatie volgens de uitgebreide territoriumkarteringsmethode.

Het feit dat de methodologie ongewijzigd blijft, zal er toe leiden dat de resultaten van de verschillende gebieden onderling zullen kunnen worden vergeleken. Dit opent veelvuldige, en opwindende perspectieven voor specifieke onderzoeken.

De resultaten van de inventarisatie van het Haachts Broek en het Schorisgat verschenen reeds eerder in deze nieuwsbrief. De resultaten van de inventarisatie van het Schoonbroek zullen verschijnen in de volgende nieuwsbrief. Ook het volgende Brakona jaarboek (2006-2007) zal artikels bevatten in verband met de broedvogelinventarisatie van de Haachtse Leibeekvallei.

Bent u ook vogelkijker, dan is uw medewerking meer dan welkom. Geef je nu op als medewerker en om je op de Nieuwsbrief in te schrijven via Johan.demeirsman@advalvas.be of 0476/24.94.24 ! We beginnen er aan begin maart!!!

NOG GEEN PASEN, EN TOCH EITJES ZOEKEN...?

Naar aanleiding van de unieke waarneming van een wijffe (!) Sleedoornpage in het Haachts Broek organiseren we een kleine zoekactie naar eitjes van deze vlindersoort. Ook al is dit min of meer zoeken naar de spreekwoordelijke naald in de hooiberg, toch is de waarnemingskans van een eitje groter dan die van een vlinder. Dit is te verklaren door het feit dat de vlinder zelf niet alleen klein en zeldzaam is, hij brengt ook nog es het grootste deel van z'n leven hoog in de boomkruinen door! De wijffes zetten de eitjes (ter grootte van een speldenknop) afzonderlijk af op de schors van Sleedoornstammetjes, bijna steeds op de overgang tussen één- en tweejarige twijgen of aan de basis van een doorn op een hoogte variërend van 20 cm tot 1 meter (maximum tot 2,5 meter).

Lees er meer over op <http://www.vlinderwerkgroep.be/andere-projecten/kleine-pages-zoeken-in-de-winter>

Afspraak: zondag 20 januari, 14u Parking Sporthal Den Dijk, Dijkstraat Haacht-Wespelaar
Meebrengen: engelengeduld, loepje

Meer info: Johan De Meersman, joan.demeersman@advalvas.be of 0476/24.94.24

Vlinderen in de winter.

DE NIJLGANS IS NIET GELUKKIG IN HAACHT

Het gaat gelukkig de exoten niet altijd voor de wind. Het volgende viel op bij de resultaten van de broedvogelinventarisaties van de drie afgelopen jaren in Haacht:

Haachts Broek, 2005: twee nesten (dus zeker!) van Nijlgans. Beiden mislukt. Zeer vermoedelijk werden deze broedsels gepredateerd door Zwarte Kraai. Schorisgat, 2006: één waarschijnlijk broedgeval. Koppel werd ganse inventarisatieperiode waargenomen, maar uiteindelijk werden geen jongen gezien. Dus opnieuw mislukt broedgeval. Reden onbekend. Schoonbroek, 2007: twee koppels ganse tijd waargenomen in oostelijk deel van het onderzochte gebied. Besloten tot twee waarschijnlijke broedgevallen. Ook weer geen jongen opgeleverd. Reden onbekend.

Een ongelukkige Nijlgans...

Konklusie: de drie opeenvolgende jaren in Haacht was het broedsucces van de Nijlgans 0 %.

Tijdens de laatste inventarisatie van 2007 werden wél twee geslaagde broedgevallen van Nijlgans opgetekend in het Boortmeerbeeks Broek (overkant van "de dreef"). Daar was het broedsucces dan weer 100%. En dat, vreemdgenoeg, vlak bij een plaats waar steeds grote groep Zwarte Kraaien rondhangt.

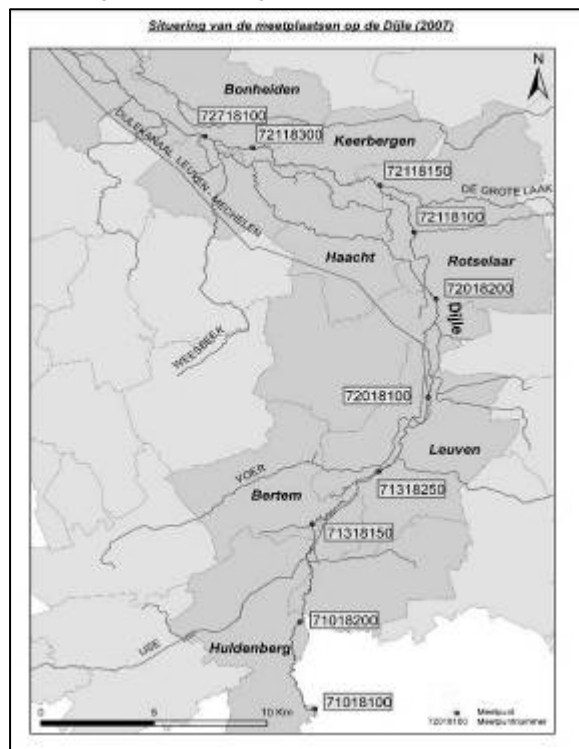
Meer onderzoeksresultaten van de broedvogelinventarisatie komen in de volgende nieuwsbrief!

Johan

WATERKWALITEIT VAN DE DIJLE TE HAACHT (DEEL 3)

Zoetwatervismeeetnet in Vlaanderen

Er bestaat inderdaad zoiets als een zoetwatervismeeetnet. Dit wordt onderhouden door het INBO (Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek). Ook op de Dijle wordt gevist naar soortensamenstelling en gebeurt er onderzoek in het kader van het Palingpolluentenneet. Onderzoek op de Dijle gebeurt om de 4 à 5 jaar... De meest recente bevissingen werden uitgevoerd in 1994, 1999, 2004 en recentelijk in juni 2007.

Dergelijke bevissing gebeurt vanuit een bootje met twee elektroden die in het water geplaatst worden. In Haacht zelf werd niet bevist. Wel in Tremelo (stroomopwaarts) en Bonheiden (stroomafwaarts). Het aantal meetplaatsen is slechts minimaal gewijzigd in de loop der jaren. De recente bevissing van de Dijle gebeurde op 10 lokaties (Zie kaartje hieronder: Situering van de meetplaatsen op de Dijle 2007).

Diversiteit voor ganse Dijle

De Dijle werd reeds in 1994 en 1999 bevist. In 1994 werden 18 vissoorten aangetroffen, in 1999 werden 24 soorten gevangen.

Vissoorten die in 1999 werden gevangen maar niet in 2003, waren: kroeskarper en bruine Amerikaanse dwergmeerval. Vissoorten die 'nieuw' zijn in 2003 zijn kopvoorn en gestippelde alver. Kopvoorn wordt wel uitgezet in de Dijle.

Tijdens de bevissing in 2003 werden in totaal 25 soorten gevangen.

In totaal werden er in 2007 21 vissoorten gevangen, namelijk tiendoornige stekelbaars, driedoornige stekelbaars, baars, beekforel, biermpje, bittervoorn, blankvoorn, blauwbandgrondel, brasem, gibel, karper, kopvoorn, paling, regenboogforel, rietvoorn, rivierdonderpad, riviergrondel, snoek, winde, zeelt en zonnebaars. De beschermde rivierdonderpad wordt in

2007 voor het eerst aangetroffen op de Dijle. In 2003 ontbrak deze nog. Maar er werden wel alver, gestippelde alver, kolblei, pos en vetje gevangen die in 2007 dan weer niet meer werden opgemerkt. Verder was de samenstelling van de lijst gelijk. De totale lijst van aangetroffen soorten, over alle jaren heen, telt 28 vissoorten.

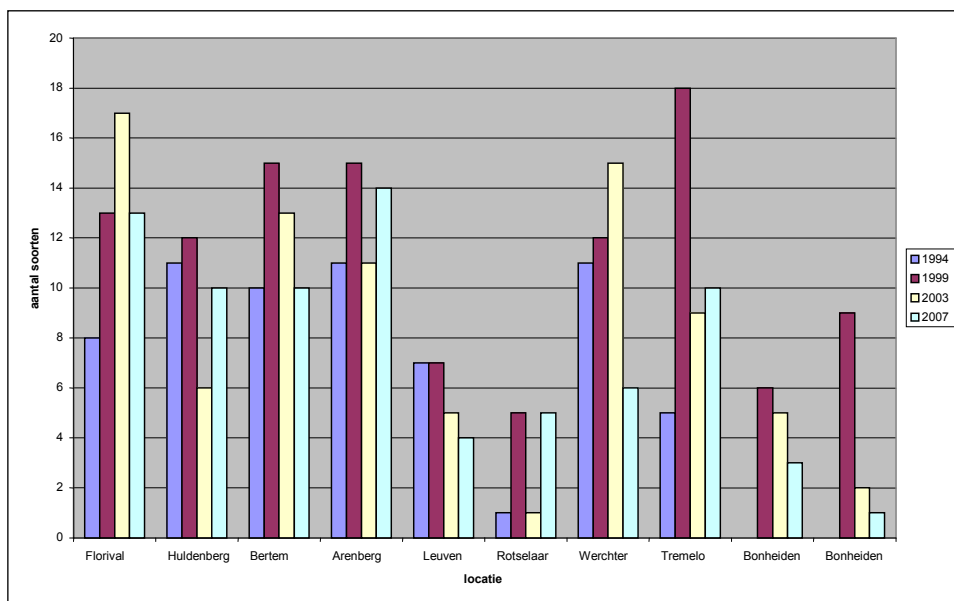
Evolutie van de soortendiversiteit

Wanneer we gaan kijken naar de soortendiversiteit doorheen de jaren, dan zien we in 1999 een toename van soorten ten opzichte van 1994. In 2003 waren deze in vergelijking met de gegevens van 1999 op bijna alle locaties afgenomen, maar ten opzichte van 1994 toch gestegen of gelijk gebleven. In 2007 is de soortendiversiteit op 6 locaties gedaald ten opzichte van 1999. In 1994 vonden we een gemiddelde soortendiversiteit van 8. Voor de overige jaren 1999, 2003 en 2007 wordt een gemiddelde soortendiversiteit voor de 10 overeenkomstige bemonsterde locaties gevonden van respectievelijk 11,2 8,4 en 7,6. De gemiddelde soortendiversiteit per locatie ligt dus op het laagste niveau in 2007.

De meest verspreide soorten op de Dijle in 2003 zijn driedoornige stekelbaars (8 meetplaatsen), biermpje (7 meetplaatsen) en winde (7 meetplaatsen).

In 2003 is biermpje de frequentst gevangen soort (21,6 %), gevolgd door blankvoorn (19,7%) en riviergrondel (18,2 %). In 2007 is dat anders: riviergrondel (74 %) staat stevig op kop. Biermpje scoort nog slechts 9 % en blankvoorn 4 %. De overige soorten vertegenwoordigen elk minder dan 2 % van de totale vangstaantallen.

De soortendiversiteit per locatie varieert van 1 tot 14 soorten met een gemiddelde van 7.6 soorten per locatie.

Figuur 1: Evolutie van het aantal soorten per vangstlocatie (1994-2007)

Tabel 1 : Overzicht van de aangetroffen vissoorten en het totaal aantal soorten net vóór en net achter Haacht gedurende de drie meest recente bevissingen.

lokatie	jaar	10D stekelbaars	3D stekelbaars	alver	baars	beekforel	bermple	bittervoorn	blankvoorn	rietvoorn	blauwbandgrondel	brasem	gestippelde alver	giebel	kreuskarper	kolblei	kopvoorn	paling	pos	regenboogforel	rietvoorn	riverdonderpad	br.Am. dwergmeerval	rivergrondel	snoek	vetje	winde	zeelt	zonnebaars	Totaal
Tremelo (stroomop. Haacht)	2007	*	*				*		*		*			*			*	*						*					*	10
	2003		*		*		*		*		*			*				*						*			*		*	9
	1999	*	*		*	*	*	*	*	*	*			*	*									*	*	*	*	*	*	18
Bonheiden (stroomaf. Haacht)	2007						*											*					*							3
	2003	*	*		*		*				*													*			*			5
	1999	*	*						*		*													*		*				6

Biomassa voor de volledige Dijle

In 1994 werden op een totale lengte van 1,4 km afgeviste oever, 1695 vissen gevangen met een totale biomassa van ongeveer 95,7 kg. In 1999 werd er 12,6 km oever bemonsterd en werden er 3932 vissen gevangen met een totale biomassa van ongeveer 163 kg. In 2003 werd op een totale lengte van 5,5 km afgeviste oever, 538 vissen gevangen, met een totale biomassa van ongeveer 41 kg. In 2007 waren dat op dezelfde lengte maar liefst 2235 vissen, met een totale biomassa van 49 kg.

Wanneer we deze cijfers naar aantallen en gewichten per kilometer afgeviste oever omrekenen, dan wordt het duidelijk dat de vangstaantallen en densiteiten in de tijd afnamen (van 1210 exemplaren/km in 1994 naar 312 in 1999 en 98 in 2003 en voor de gewichten, van 68 kg/km naar 13 kg in 1999 en 7,5 kg in 2003). Zoals hierboven al beschreven zijn de vangstaantallen in 2007 opnieuw gestegen en halen met hun 406 per 1000 m eerder terug het niveau van 1999. Voor de vangstdensiteit blijven we op het niveau van 2003.

Voor de locaties gelegen stroomopwaarts Leuven zijn de vangstaantallen teruggevallen doorheen de jaren en de vangsten in 2007 weer eerder op het niveau van 1999 gekomen. De grootste vangstaantallen over de jaren heen worden dan ook vooral op de locaties Van Florival tot ten zuiden van Leuven gevangen. In 2007 nemen ook de vangstaantallen toe in de meer stroomafwaarts gelegen locaties en zijn hier zelfs de hoogste ooit gevangen. Er wordt echter bijna geen vis gevangen op de twee meest stroomafwaarts gelegen locaties in Bonheiden en in Mechelen (de staalplaats van Mechelen wordt verder in deze tekst of tabellen niet weerhouden).

Evolutie van de biomassa en aantallen

Er is eveneens een afname van de vangstbiomassa doorheen de jaren. De grootste biomassa wordt gevangen op de locaties in het traject Florival-zuidelijk Leuven. De vangstdensiteit volgt de aantaltoename van de stroomafwaarts gelegen locaties in 2007 niet. Dit is te wijten aan het feit dat die toename vooral te danken is aan

de aanwezigheid van riviergrondel (een kleinere vissoort); in de voorgaande jaren werden hier inderdaad minder exemplaren gevangen maar werden er vooral (de grotere vissoorten) karper en gibel gevangen.

Vissoort	Ntot	N%	Gtot	G%
10D stekelbaars	1	0,04	0,6	< 0,01
3D stekelbaars	43	1,92	56,7	0,12
baars	19	0,85	1226	2,5
beekforel	1	0,04	340,4	0,69
bermpje	202	9,04	1115,1	2,27
bittervoorn	8	0,36	12,9	0,03
blankvoorn	97	4,34	1239,1	2,52
blauwbandgrondel	85	3,8	127,6	0,26
brasem	1	0,04	200,1	0,41
gibel	5	0,22	472,2	0,96
karper	6	0,27	5406,7	11,01
kopvoorn	26	1,16	5880,6	11,98
paling	20	0,89	8493,3	17,3
regenboogforel	1	0,04	430,6	0,88
rietvoorn	59	2,64	190,7	0,39
rivierdonderpad	1	0,04	11,3	0,02
riviergrondel	1650	73,83	14406,3	29,35
snoek	2	0,09	9300	18,94
winde	2	0,09	42,5	0,09
zeelt	2	0,09	100,8	0,21
zonnebaars	4	0,18	36,7	0,07

In 1994 werd het visbestand in de Dijle wat aantallen betreft, gedomineerd door bittervoorn, gibel en blankvoorn en qua biomassa door gibel en karper. In 1999 treedt er een verschuiving op en worden de hoogste aantalpercentages gevonden voor riviergrondel, bermpje en blankvoorn en de hoogste gewichtspercentages voor karper en blankvoorn.

In 2003 is de karper dominant (36,2 %), gevolgd door blankvoorn (13,6 %) en winde (12,3 %). Brasem, alver, kolblei, vetje, kopvoorn, snoek, regenboogforel, beekforel, tiendoornige stekelbaars, pos, zonnebaars en gestippelde alver werden slechts sporadisch gevangen (< 5 stuks).

In 2007 domineert de riviergrondel, al is dat met een percentage van 29% minder uitgesproken. De vangst van 2 grote snoeken is hier verantwoordelijk voor 19% van de vangstbiomassa, paling staat voor een percentage van 17%.

Tabel 2: Overzicht van de totale vangsten op de Dijle met per soort: de geviste aantallen (N), de aantalpercentages (N%), de geviste biomassa (G in g) en de gewichtspercentages (G%) (2007)

Het visbestand in de Dijle wordt in 2007 qua aantallen gedomineerd door drie soorten nl. bermpje (22%), gevolgd door blankvoorn (20%) en riviergrondel (18%). In 2007 is de dominantie van riviergrondel met zijn 74% veel uitgesproken geworden. De vangstaantallen zijn dan ook van 98 stuks in 2003 naar 1650 gegaan in 2007. De vangstaantallen van bermpje en blankvoorn bleven zowat gelijk voor 2003-2007. Op die manier zijn ze hun status van meest gevangen soort op de Dijle verloren.

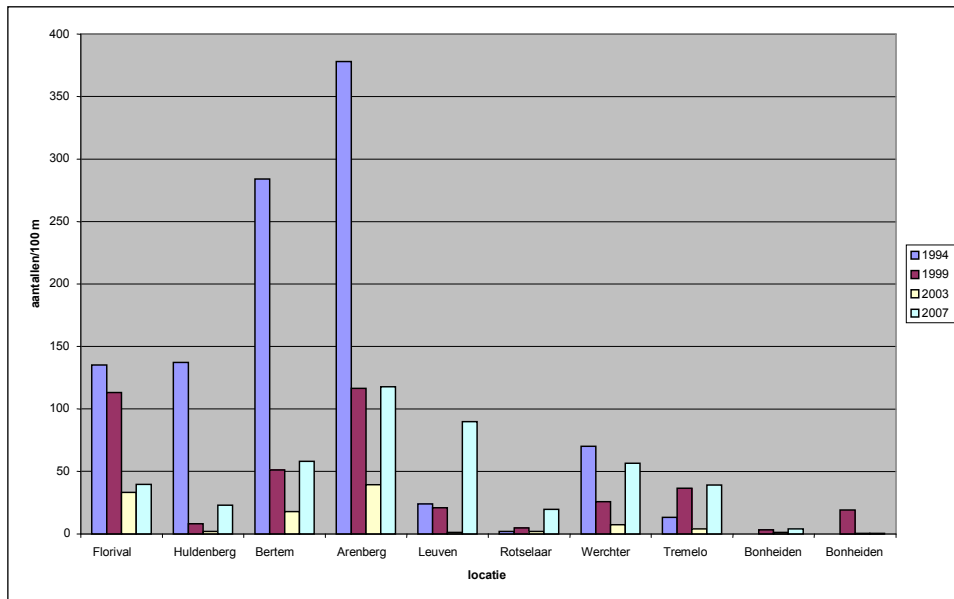
Gibel, bittervoorn en riviergrondel

Het aandeel van gibel is door de jaren heen verminderd. In 1994 werden de grootste aantallen gevangen, om dan doorheen de verschillende vangstjaren af te nemen tot de vangsten van enkele exemplaren in de campagne van 2007. Ook voor bittervoorn stellen we deze evolutie vast. Daar waar deze soort in 1994 nog qua aantallen de Dijle domineerde, werd in 1999 nog slechts een fractie van deze soort aangetroffen. In 2003 is deze soort nog minder aanwezig in de Dijle. In 2007 worden slechts nog enkele exemplaren gevangen. Vermoedelijk is dit te wijten aan uitzettingen van deze soorten op de Dijle in het begin van de jaren '90.

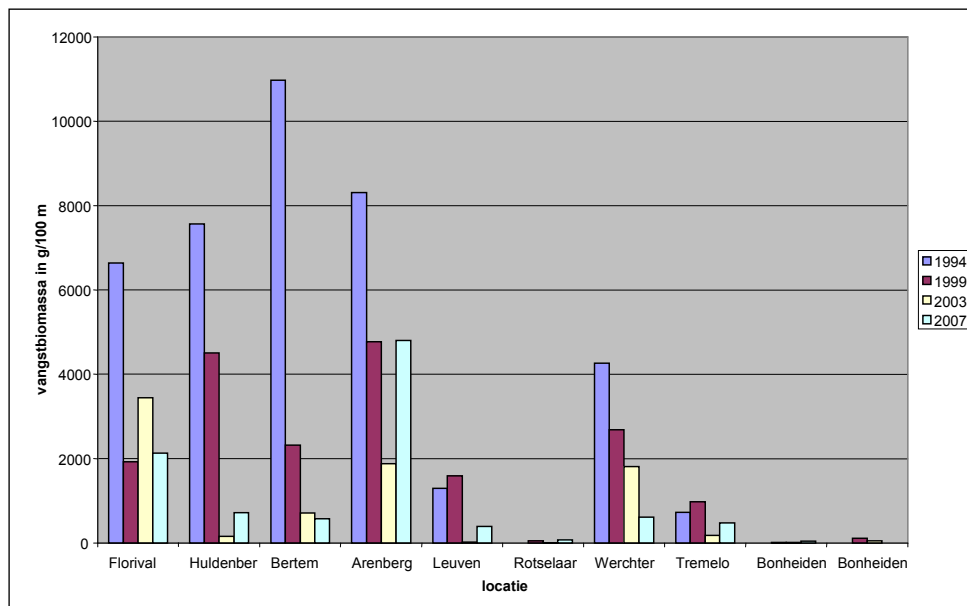
De bittervoornpopulatie heeft niet kunnen stand houden in de Dijle, vermoedelijk komt hij er niet (goed) tot voortplanting. Bittervoorn heeft immers een zoetwatermossel nodig om zich voort te planten, indien die ontbreekt kan de populatie nooit uitgroeien tot een zichzelf instandhoudende populatie.

Het aandeel van riviergrondel is doorheen de jaren en vooral in 2007 enorm gestegen. In 1994 maakte bittervoorn slechts 5% van de totale vangstaantallen uit, in 1999 waren de vangstaantallen enorm gestegen en domineerde deze soort qua aantalpercentage (31%), in 2003 werden wat minder riviergrondels gevangen maar was ze toch nog steeds één van de meest gevangen soorten (18%). In 2007 zijn de riviergrondelvangsten exponentieel gestegen en ze maken nu meer dan 74% van de totale vangstaantallen uit. Riviergrondel is in het verleden wel uitgezet op de Dijle, maar niet meer na 2001. De huidige Dijlepopulatie is een zichzelf instandhoudende populatie. De vangsten van juveniele exemplaren bevestigen dit.

Daar waar in het verleden steeds de meeste riviergrondels werden gevangen aan het Arenbergkasteel, is dit nog steeds zo voor 2007, maar wordt deze soort toch op meerdere locaties goed gevangen.

Figuur 2: Evolutie van de vangstaantallen/100 m per vangstlocatie (1994-2007)

Figuur 3: Evolutie van de vangstbiomassa in g/100 m per vangstlocatie (1994-2007)

De visindex

De visindex is een instrument dat de reacties van vissen op diverse verstoringen analyseert. Deze index geeft de afwijking van het huidige visbestand weer ten opzichte van het verwachte visbestand in een onverstoorte situatie. De visindex is een cijfer tussen één en vijf. Een score van één betekent dat het visbestand zeer sterk afwijkt van de onverstoorte toestand en dat de ecologische situatie van deze meetplaats zeer slecht is. Vijf als score daarentegen staat voor een zeer goede ecologische situatie en vertelt dat het visbestand, op deze locatie, overeenstemt met het visbestand van een onverstoorte plaats. Op Vlaams niveau wordt de visindex gebruikt om de ecologische situatie van onze wateren te beoordelen. Op Europees niveau werd een visindex ontwikkeld die de ecologische situatie van de stromende waters in Europa met elkaar kan vergelijken.

Het Meetnet Zoetwatervis neemt de visindexresultaten op. Dit meetnet bevat informatie over visbestanden en de ecologische kwaliteit van meer dan 800 locaties in stromende en stilstaande waters in Vlaanderen. Jaarlijks rapporteert het INBO de resultaten van de bevissingen aan verschillende instanties (NARA, VMM, Mira-T,...).

In 1999 waren de visindexwaarden in het stroomopwaartse gedeelte van de Dijle in het algemeen beter dan bij de twee recentere bevissingen. Vergelijken we de visindexgegevens van 1999 met die van 2003 voor deze 11 staalnameplaatsen, dan zien we dat de waardebeoordeling op 5 staalnameplaatsen dezelfde is gebleven en op 5 staalnameplaatsen met één klasse is gedaald. Enkel op de staalnameplaats in Bonheiden is deze met één klasse van "ontoereikend" naar "matig" gestegen.

In 2003 stellen we vast dat enkel het meest stroomopwaartse bemonsteringspunt (in Florival) de waardebeoordeling "goed" krijgt. Verder stroomafwaarts tot Leuven scoort de Dijle overwegend "matig". Stroomafwaarts Leuven krijgt de Dijle overwegend de score "ontoereikend" tot "slecht" in Mechelen, ter hoogte van het Mechels Broek, waar zelfs geen vis werd gevangen. In 2007 scoort de Dijle van Florival tot en met Leuven overwegend een '*matige kwaliteit*' en stroomafwaarts overwegend '*ontoereikend*' en dit over de jaren heen.

Dus hoewel de samenstelling van de visstand over de jaren enigszins wijzigde, stellen we eenzelfde score vast voor de visindex doorheen de jaren.

Besluit

Aangezien het visbestand erg fragiel is, is een tijdelijke vervuiling of zuurstoftekort voldoende om al een groot effect te hebben op de visstand. Het is dus van het grootste belang dat een minimale waterkwaliteit te allen tijde wordt bewaard of verbeterd. In 2003 werd voor het eerst de zeer vervuilingsgevoelige en beschermde gestippelde alver gevangen (in Florival). Ook al werd er maar één exemplaar gevangen, geeft dit indicaties dat deze soort vanuit Wallonië ook de Dijle in Vlaanderen kan koloniseren. In 2007 geven de resultaten een gelijkaardige indicatie weer door het aantreffen van de beschermde rivierdonderpad, eveneens in Florival.

Nog steeds hebben vervuilde beken zoals de Voer (sluit aan op de Dijle te Leuven) en de Grote Laak (sluit aan op de Dijle te Rotselaar) een impact op de kwaliteit van het Dijlewater. Vooral vanaf de monding van de Grote Laakbeek laat de waterkwaliteit nog te wensen over en is het visbestand navenant. Een minimale verbetering van de waterkwaliteit van de Dijle stroomafwaarts de Grote Laakbeek, kan reeds een aanzienlijke verbetering in het visbestand brengen. Voor deze beek zijn er waterzuiveringsinspanningen in het verschiet welke hopelijk een gunstig effect zullen hebben op de toekomstige Dijlewaterkwaliteit.

Samenvattend kunnen we stellen dat de Dijle met een aanwezige soortendiversiteit van 21 soorten in 2007 nog steeds niet slecht scoort. Wel is de gemiddelde soortendiversiteit per locatie het laagst van alle campagnes. We zagen ook dat de vangstbiomassa en vangstaantallen afnamen doorheen de jaren, voor 2007 worden er opnieuw meer exemplaren gevestigd en bereiken we qua aantallen opnieuw het niveau van 1999. Dit is vooral te wijten aan de opmerkelijke toename van de riviergrondelvangsten en dit over gans de lengte van de Dijle. Er is ook een toename van vangstaantallen waar te nemen in de meer stroomopwaarts gelegen locaties. Doorheen de jaren is het duidelijk dat de locaties gelegen in het traject Florival-Leuven het beter doen dan die in het traject stroomafwaarts Leuven-Mechelen.

De waardebeoordelingen van de visindexen doorheen de jaren veranderen zo goed als niet, de Dijle scoort matig van Florival tot Leuven en ontoereikend op het traject Leuven-Mechelen.

Daar waar het visbestand in het begin van de jaren '90 nogal sterk werd beïnvloed door uitzettingen van soorten zoals gibel, blankvoorn en bittervoorn is de visstand door een beperkter bepotingsbeleid meer geëvolueerd naar een natuurlijker visstand.

De laatste jaren werden nog blankvoorn, kopvoorn, riviergrondel, zeelt, glasaal, snoek en beekforel uitgezet. Van blankvoorn en riviergrondel werden op de Dijle juveniele exemplaren aangetroffen, wat er op wijst dat deze soorten zich ook kunnen voortplanten in de Dijle.

Op de Dijle zijn nog verschillende migratiebarrières aanwezig, zodat de natuurlijke migratie van vissen gehinderd wordt. Tussen Huldenberg en Mechelen zijn er zo een tiental knelpunten geïnventariseerd. Een overzicht van de knelpunten kan je vinden op <http://vismigratie.instat.be/>

Roept dit artikel verdere vragen op die hierboven geen antwoord vinden, dan kan u me ze gerust mailen op joan.demeersman@advalvas.be, en dan kunnen de antwoorden eventueel in volgende artikels beantwoord worden.

Johan

BELEID

NIEUWS UIT DE MAR

Opwarming van de aarde, het klimaatcongres in Bali, de introductie van de diftar vuilisophaling in Haacht...: je kan je krant niet meer openslaan of de tv aanzetten of er wordt over de milieuproblematiek gesproken alsof er vroeger niets werd aan gedaan. Nochtans wordt de zorg voor milieu en natuur in Haacht al jaren opgevolgd door een kleine maar enthousiaste groep mensen: de Milieu Advies Raad (MAR).

De Milieu Advies Raad is een gemeentelijke adviesraad die als doel heeft het milieu en de natuur op gemeentelijk vlak te verbeteren. Het is een adviesraad die advies uitbrengt aan het College van Burgmeester en Schepenen over alles wat natuur en milieu in Haacht aanbelangt. Tijdens de voorbije maanden werden o.a. de volgende dossiers van advies voorzien:

- Zonering ivm de ruimtelijke visie landbouw, natuur en bos
- invoer van het DIFTAR systeem (geDIFferentieerde TARifiering voor afvalophaling) in Haacht

- zoneringsplan voor de gescheiden rioleringsstelsels in Haacht. Wie kan er lozen op riolering en wie moet er zelf zuiveren.
- Opslaan van baggerspecie van o.a. kanaal Leuven – Dijle
- ...

Ook werd een bezoek aan het ECO huis in Antwerpen voor de belangstellende Haachtse georganiseerd. Elk aspect dat het milieu en de natuur in Haacht aanbelangt kan er aan bod komen.

Ook Natuurpunt Haacht is vertegenwoordigd in deze milieu advies raad. Omdat het belangrijk is dat adviezen gesteund worden door een breed maatschappelijk draagvlak is het wenselijk dat zoveel mogelijk meningen vertegenwoordigd zijn. Daarom is de MAR altijd op zoek naar mensen/verenigingen die willen meehelpen aan een beter, milieubewuster en groener Haacht. Ook jij kan je steentje bijdragen want elke Haachtse vereniging (KLJ, KWB, jeugd –en oudervereniging, ...) en elke inwoner van Haacht kan lid worden.

Geïnteresseerd? Neem dan contact op met de Milieudienst van Haacht (016/26.94.57) Elk jaar wordt er ook een open MAR georganiseerd waarop iedereen welkom is. De volgende OPEN MAR vindt plaats op 19 december 2007 om 20h in Breughels Gasthof. Iedereen is welkom.

Bernard

BEHEER

Elk lid van Natuurpunt heeft de kans mee de handen uit de mouwen te steken in onze reservaten. Dus ook de leden van onze Haachtse afdeling! En dit zelfs mét de juiste verzekering. Niemand hoeft bang te zijn dat hij of zij ingewikkelde gemotoriseerde toestellen in de hand zal geduwd krijgen. Er is ook steeds eenvoudig mechanisch werk uit te voeren, zoals hout stapelen of maaisel afvoeren,...

We vinden het altijd tof om nieuwelingen te begroeten op de werkdagen. Omdat er altijd wel veel werk te verrichten is zijn nieuwe medewerkers altijd meer dan welkom!

Geef je daarom op als geïnteresseerde en we nodigen je voortaan telkens uit voor de werkdagen... Dat kan bij bernard.lemaitre@skynet.be, 016/60.61.62

DIVERSEN

WEBSITE NATUURPUNT HAACHT ON-LINE!

Als kerstcadeau zal onze afdeling een website bekomen. Er zal heel wat informatie en duiding op te vinden zijn, alsook steeds de meest actuele gegevens over activiteiten, aankopen, beleid,...

Klik dus vanaf kerst snel naar www.natuurpunthaacht.be en zet ons bij je favorieten!

WOORDJE UITLEG OVER ONS LOGO...

Neen, het logo van Natuurpunt is niet zomaar een artistieke beleving van een creatieve reclamejongen... Achter de ogenschijnlijk nonchalant gekliederde cirkel, doorkruist met enkele vlugge vervegen en punten, schuilt een heel verhaal.

Het logo is een Middeleeuwse symbolische weergave van de toenmalige wereldkaart. De verticale lijn in de cirkel vertegenwoordigt de Middellandse Zee; de horizontale lijn naar links staat voor de Nijl en deze naar rechts voor de Don. De sector rechts boven symboliseerde Europa, deze links boven Afrika en de onderste helft Azië. Het punt in de onderste helft duidde de plaats van Jeruzalem aan.

Dit duizend jaar oude grafische wereldbeeld combineerden de ontwerpers met een vrij recent gecreëerd symbool dat "verbinding met de aarde" of "aarding" voorstelt. Het komt vaak voor op elektrische huishoudtoestellen.

Het resultaat is een jong, abstract en gemakkelijk herkenbaar logo, dat qua symboliek aansluit bij de missie van Natuurpunt. Want de aarde, het water, de lucht en alle wezens die er op leven, die liggen ons toch na aan het hart...

ACTIVITEITEN

LOKALE ACTIVITEITEN

Excursies Haacht 2008

- 25/01 Algemene vergadering (zie ommezijde)
- 16/03 Wandeling Tildonk: 14u, Kerkhof Zevendeliniestraat, Tildonk
- 13/04 Wandeling Schoonbroek: 14u, Kerk Sint-Adriaan, Rijmenamsesteenweg Haacht
- 27/04 Daguitstap: Bezoek aan de befaamde Antwerpse Antitankgracht.
Inschrijven verplicht bij Johan, 0476/24.94.24 of op johan.demeirman@advalvas.be
- 18/05 Wandeling Haachts Broek. (Afd Boortmeerbeek te gast!): 14u, parking sporthal Den Dijk, Dijkstraat, Haacht-Wespelaar
- 28/05 Avondwandeling Schorisgat: 19 u, Kerk Grote Baan, Wespelaar
- 01/06 Wandeling Pikhakendonk. (Op bezoek bij onze burens in Boortmeerbeek!): 14 u, afspraak station Boortmeerbeek
- 15/06 Wandeling Antitankgracht, 14u, brug over Dijle Keerbergsesteenweg, Haacht
- 31/08 Wandeling Haachts Broek: 14u, parking sporthal Den Dijk, Dijkstraat, Haacht-Wespelaar
- 09/11 Vegetarische eetdag, Zaal Onder den Toren, Haacht

Werkdagen Haacht 2008

Werkdagen: elke eerste zaterdag van de maand. Info bij: Bernard Lemaître, bernard.lemaître@skynet.be
016/60.61.62

Voor je op excursie met Natuurpunt vertrekt...

- Vooraf inschrijven is niet nodig. Tijdig aanwezig zijn is voldoende. De excursies gaan door onder alle weersomstandigheden. Pas dus je kleding en schoeisel aan.
- Voor leden van Natuurpunt is de deelname gratis. Vergeet je lidkaart niet! Niet-leden zijn ook meer dan welkom maar betalen een daglidmaatschap van 1 euro.
- De wandelingen worden geleid door vrijwillige medewerkers van Natuurpunt. De algemene flora, fauna en het beheer komen telkens aan bod. Soms zijn de excursies echter thematisch.
- Honden meenemen op onze natuurwandelingen is minder gepast...
- Meer info: Luc Bijmens 016/60.29.67 of Bernard Lemaître 016/60.61.62

Foto's: Dag van de Natuur, 2007: lustige werkers in het Haachts Broek ('t Broekventje)

Algemene Vergadering 2008

Uitnodiging

25/01, 20u

**Vergaderzaal Sporthal Den Dijk,
Dijkstraat Haacht-Wespelaar**

**Overzicht activiteiten 2007 en planning 2008
Overzicht eigendommen
Overzicht jaarrekening
Overzicht projecten
Evaluatie werking van de afdeling Haacht 2007**

...

www.natuurpunthaacht.be